

Бібліятэкары вучацца ў дарозе

31 мая на базе бібліятэкі Станіславоўскага і Радзюкоўскага сельскіх Саветаў Шаркаўшчынскага раёна адбыўся выязны семінар бібліятэчных работнікаў «Сельская бібліятэка – тэрыторыя для чытанья і вольнага часу».

Першым пунктам наведвання стала Пялікаўская бібліятэка-філіял № 35, яе супрацоўніца Наталля Друкава падзялілася вопытам працы па краязнаўстве. Наталля Уладзіміраўна пазнаёміла калегаў з жыццёвым і творчым шляхам нашага знакамітага земляка, народнага артыста Беларусі Паўла Дубашынскага, і правяла экскурсію па міні-выставачнай зале бібліятэкі, дзе змешчаныя карціны таленавітай зямлячкі Ванды Лагун. Бібліятэкар распавяла, што лёс В. Лагун быў вельмі цяжкім: у падлеткавым узросце стала інвалідам, не магла рухацца. Але яна не губляла аптымізму і знайшла сэнс жыцця ў творчасці: малявала карціны, пісала вершы. Некаторыя з іх былі працэнтамі бібліятэкарамі.

Потым дзверы гасцінна расчыніла Васюкоўская бібліятэка-філіял № 9. Бібліятэкар Алена Пагарэлава правяла аглядную экскурсію па ўстанове, пазнаёміла калегаў з дзейнасцю аматарскага аб'яд-

нання для дзяцей «Натхненне». Гурток існуе пры бібліятэцы шосты год, на яго занятках хлопчыкі і дзяўчынкі займаюцца рознымі відамі рукадзелля – арыгамі, квілінгам (скручванне з паперы), пляценнем з бісеру, маляваннем каляровай соллю. З мінулага года бібліятэка працуе па мэтавай праграме «Прыгожае чаруе назаўжды», і вырабы маленькіх майстроў вельмі гарманічна аздабляюць інтэр'ер бібліятэкі.

Бібліятэкар Радзюкоўскай бібліятэкі-філіяла № 36 Валлянціна Абрамава прадставіла ўвазе калегаў візітку бібліятэкі, пазнаёміла з новымі кніжнымі выстаўкамі. Завяршылася наведванне аграгарадка Радзюкі імпрэзай у сельскім Доме культуры. На ёй для гледачоў (а іх сабралася шмат – бібліятэкары, настаўнікі Радзюкоўскай базавай школы і самі жыхары аграгарадка) мясцовы пісьменнік Мікалай Грабянёк прадставіў сваю кнігу «Одум». У трох яе раздзелах – «На хва-

лях маёй памяці», «Паэтычныя абразкі» і «3 гумарам па жыцці» – змешчаныя праявічныя, паэтычныя, гумарыстычныя творы, у якіх аўтар выказвае любоў да жыцця, вернасць бацькоўскаму краю. У сваім выступленні М. Грабянёк растлумачыў, чаму кніга называецца менавіта так: ягоны адум – гэта думкі, разважанні, роздум пра мудрасць і

красу маленства, веліч вобразаў бацькі і маці. Цягам усёй імпрэзы гучалі вершы і гумарэскі М. Грабянёка, а яго ўнук Мікіта паклаў адзін з вершаў дзядулі на музыку і праспяваў. Павіншаваць пісьменніка з нагоды выхаду кнігі прыйшлі аднавяскоўцы, калегі па працы, родныя. Аўтар падараваў сваю кнігу кожнай бібліятэцы Шаркаўшчынскай ЦБС.

У рамках выязнога семінара супрацоўнікі аддзела бібліятэчнага маркетынгу далі метадычныя рэкамендацыі, як арганізоўваць клубы па інтэрэсах у бібліятэцы, як распрацоўваць і ствараць мультымедычныя прэзентацыі і сцэнарыі кніжных прэзентацыяў.

Алена ФРОМЕРТАС,
дирэктар Шаркаўшчынскай ЦБС

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячна нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg (.jpeg)** або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** па большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначаць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённыя і зычлівыя.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

Пра помнікі сакральнай архітэктуры — у летняй школе «Нясвіжская акадэмія»

Сёлета праходзіць XXIII курс Міжнароднай летняй школы «Нясвіжская акадэмія» – сумеснага культурна-адукацыйнага праекта Рэспублікі Беларусь і Рэспублікі Польшча (дзейнічае з 1994 г.).

Мэта праекта – удасканаленне прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў з Беларусі, Літвы, Украіны, Малдовы ў галіне ландшафтна-паркавай архітэктуры, аховы і рэстаўрацыі паркаў, помнікаў культуры. Праект ладзіцца пры ўдзеле Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны (Рэспубліка Польшча), Інстытута культуры Беларусі (г. Мінск), Нацыянальнага Інстытута Спадчыны (г. Варшава).

Сёлетняя тэма курса – «Ахова, рэстаўрацыя і правілы выкарыстання помнікаў сакральнай архітэктуры». Тэарэтыка-практычны этап навучання праходзіць з 12 па 25 чэрвеня ў Беларусі. За гэты час удзельнікі летняй школы праслушаюць шэраг дакладаў, ся-

род якіх – «Своеасаблівае сакральнай архітэктуры Беларусі» (Тамара Габрусь, вядучы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі), «Вопыт Польшчы ў ахове помнікаў сакральнай архітэктуры ў выпадку надзвычайных сітуацыяў» (Кшыштаф Салаціньскі, саветнік міністра Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча) і інш. Таксама будучы праводзіцца выязны майстар-класы ў Будслаў, Камаі, Вілейку, Мядзель ды інш.

У 2018 г. слухачы летняй школы пройдуць у Польшчы стажыроўку і абароняць выпускныя працы.

Пагодле інфармацыі арганізатараў

Касцёл Святога Яна Хрысціцеля ў в. Камаі

Фотакрос «Горад чытае»

Старт фотакросу «Горад чытае», які арганізавала Мастоўская раённая бібліятэка, быў дадзены сёлета 18 мая. На сустрэчы з яго ўдзельнікамі супрацоўнік бібліятэкі расказала аб ролі чытання ў жыцці чалавека, аб тым, што такое фота-

крос, пазнаёміла з умовамі правядзення. Усе «кросеры» атрымалі крос-аркушы з заданнем зрабіць фотаздымкі на наступных тэмах: «Месца чытання змяніць нельга», «Мой любімы герой», «Тут жыве кніга», «Я+Кніга = Любоў».

Цягам тыдня ўдзельнікі фотакросу дасылалі свае фотапрацы на электронную пошту бібліятэкі. Затым журы вызначыла пераможцаў. 1-е месца падзялілі Вольга Вайцяховіч (тэма «Я+Кніга = Любоў») і Алена Добрук (тэма «Месца чытання змяніць нельга»); 2-е месца заняла Валерыя Руткевіч (тэма «Месца чытання змяніць нельга»); 3-е месца – у Паўла Лісай (тэма «Я+Кніга = Любоў»).

Акрамя гэтага фотапраца «Хачу вучыцца» Алены Добрук адзначаная журы за арыгінальнасць ідэі.

Усе ўдзельнікі выдатна справіліся з заданнямі і прадставілі цікавыя фотаздымкі, што дэманстраваліся на выстаўцы пад час правядзення бібліяфесту «Вясёлка дзяцінства». 1 чэрвеня адбылося ўзнагароджанне пераможцаў.

Вольга КОРШУН, метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Мастоўскай раённай бібліятэкі

Пераможцы фотакросу П. Лісай, В. Руткевіч, В. Вайцяховіч

Сямейныя клубы прымаюць сяброў

Як паведамляла «КГ», фестываль сямейных клубаў «Мікулянскія забавы» адбыўся 27 мая ў в. Мікулічы, што на Брагіншчыне. Ён сабраў гасцей з усяго раёна, а таксама з Лоева і Мінска.

Гасцінныя гаспадары – сямейны клуб «Мікулянчак» – сустрэлі ўсіх музыкай і спевамі, расказалі пра гісторыю вёскі і яе жыхароў, на выстаўцы «Нашчадкі Мікулы» прадставілі стараыя фотаздымкі.

Пад час адкрыцця фестывалю гасцей прывіталі дырэктар Брагінскага тэрытарыяльнага цэнтру сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Сяргей Пархамец і дырэктар грамадскай арганізацыі «Беларускі зялёны крыж» Уладзімір Шаўцоў.

Пасля ўрачыстай часткі ў Доме культуры свята перамясцілася ў парк, дзе за накрытымі да конкурсу хлеба і квасу сталамі гасцей ужо чакалі восем сямейных клубаў, а таксама пачастункі ды забавы.

Праграма фестывалю была складзеная такім чынам, каб можна было весела адпачыць усёй сям’ёй, таму клубы, дамы культуры ды іншыя ўстановы раёна, а таксама рамеснікі падрыхтавалі для дзяцей і бацькоў мноства цікавых заняткаў. На адной з рамесных пляцовак, што размясціліся

каля млына, усе ахвочыя маглі ўзяць удзел у стварэнні «Мікулава двара». Пад кіраўніцтвам Дзіны Панятоўскай з фанерных дэталю і фарбаў з-пад рук гасцей з’явіліся Мікула, яго конь, курачка, гусі, індкі і котка. Увесь гэты двор, створаны рукамі жыхароў раёна, застанецца ў Мікулічах для будучых мерапрыемстваў у школе і доме культуры. Рамеснік з Мінска Міхаіл Шапяленка прапанаваў цалкам новы занятак – пляценне ўзораў на сетцы, у якасці якой быў выкарыстаны школьны плот. Дзякуючы намаганням умельцаў плот Мікуліцкай школы быў расквечаны беларускім традыцыйным арнамантам.

На самім млыне можна было знайсці першыя ўзоры мясцовых сувеніраў – прыхваткі і мяшэчкі, упрыгожаныя выявай млына, паштоўкі з малюнкам Мікулы, а таксама заплетанкі, якія былі ўручаныя пераможцам дзіцячых гульняў. Усё гэта было распрацавана як частка ініцыятывы «Інкубатар ініцыятыў-2», якая здзяйсняецца ў рамках праекта «Садзейнічанне развіццю на мясцовым уз-

роўні ў Рэспубліцы Беларусь», які рэалізуецца Праграмай развіцця ААН і фінансуецца Еўрапейскім Саюзам.

У рамках гэтай жа ініцыятывы для падлеткаў была падрыхтаваная гульня-падарожжа «Мікулаў-квэст». Камандам трэба было не толькі зарыентавацца на мясцовасці, але і знайсці персанажаў гульні, выканаць іх заданні, зрабіць балы і шчасліва вярнуцца на базу. Мікула, яго жонка і дачка, а таксама гісторык, археолаг і мясцовы жыхар Архіп правярылі, наколькі хлопцы і дзяўчаты трапныя, спрытныя, умельцы, ці добра ведаюць традыцыйнае кухоннае начынне і мясцовыя стравы, ці могуць быць археолагамі-даследчыкамі. Пад канец вандроўкі кожная з васьмі камандаў Брагінскага і Лоеўскага раёнаў знайшла свой невялікі скарб, але галоўныя ўзнагароды былі наперадзе. Пераможцы гульні – каманды «Эдэльвейс» з Лоева, «Зорачкі» з Буркоў і «Кентаўрыкі» з Брагіна атрымалі зручныя заплетанкі для падарожжаў, астатнія – кубкі і салодкі падарунак.

Заўзятых спартсменаў запрашалі паўдзельнічаць у спа-

борніцтвах «Асілкавы забавы». Дзеці з захапленнем махалі «булавамі», кідалі «дзіды», скакалі на «конях», вырашалі, хто найбольш моцны, спрытны і трывалы. Пераможцаў вызначыць было складана, таму ўсе атрымалі памятныя падарункі.

Пакуль школьнікі гулялі, сямейныя клубы спрабавалі высветліць, чый хлеб і квас лепшы. Згодна традыцыяў гасціннасці клубы не маглі абмежавацца толькі дзвюма стравамі, таму сталы ламіліся ад белага і шэрага хлеба, салодкіх пірагоў, начынак ды іншых хатніх страваў, свежай зеляніны, гародніны і ягадаў. Пра свой хлеб і напой кожны клуб падрыхтаваў апавед, песню, некаторыя нават прапанавалі рэцэпты. Выбраць найлепшую здобу і напой было няпроста, таму аўтарытэтнае журы прыняло рашэнне падтрымаць усіх. Па меркаванні журы найбольш глыбока прапрацавалі тэму прадстаўнікі клуба «Натхненне» (г. Брагін), найбольш арыгінальна падышлі да конкурсу прадстаўнікі клуба «Нашчадкі Лоя» (г. Лоеў), непаўторны каравай спяклі ў в. Іолча сябры клуба «Адраджэнне», а самае творчае прадстаўленне было ў

клуба «Сад мары» (в. Тэльман), за экалагічны падыход адзначылі клуб «Наш хутарок» (в. Сялец), за творчую падачу – клуб «Матулін рушнік» (в. Буркі), за захаванне традыцыяў – клубы «Крынічка» (г.п. Камарын) і «Мікулянчак» (в. Мікулічы).

Пасля конкурсу ўсе разышліся па палянах – дарослых запрасілі ў новую альтанку, што з’явілася дзякуючы намаганням маладога мікуліцкага майстра Віталія Дашука і рабоче ініцыятывы «Інкубатар ініцыятыў-2», а малыя пабеглі зарабіць «мікулікі». На маленькіх палянках дзеці адгадвалі загадкі, ляпілі фігуркі з цеста, скакалі ў прыгалкі, адгадвалі жывёлаў і казачных персанажаў, малявалі крэйдан на асфальце, гулялі ў шахматы і шашкі, каб атрымаць жаданыя карткі і памянцы іх на маленькія сувеніры ў «Лаўцы-Малюцы». Тыя, хто прагаладаўся, маглі падсілкавацца ў альтанцы баршчом са шчаўя і бабкай, якую толькі згатавалі ў печы.

Бліжэй да абеда ўсе сабраліся перад адкрытай сценай, дзе сваім талентам радавалі глядачоў калектывы з Буркоў, Камарына, салісты з Брагіна і Лоева. Пасля ўзнагароджвання і ўручэння падарункаў канцэрт працягнуўся – для гасцей на электрагэі граў выкладчык універсітэта культуры Васіль Глубачэнка.

Мікуляне і госці фестывалю доўгі час не разыходзіліся з парка, абмяркоўвалі падзеі дня, абменьваліся уражаннямі пра цікавыя гульні і незвычайныя майстар-класы. Адзначалі таксама, як удала было выбраннае месца – усе святы звычайна праводзяць у райцэнтры, а вёскі часцяком мінаюць такія падзеі, куды можна пайсці ўсёй сям’ёй, і для кожнага знойдзецца нешта цікавае.

Фестываль сямейных клубаў ужо становіцца добрай традыцыяй, а досвед свята ў Мікулічах, напэўна, будзе выкарыстаны налета, калі фестываль зноў збярэ сяброў, але ўжо ў іншай вёсцы. То – да сустрэчы праз год!

**Людміла СКАКУН
Фота
Сямёна ШАЎЦОВА**

Да пытання аб генезісе патрыятызму Скарыны

Гэтыя словы сталі хрэстаматычнымі: «*Понеже от прирождения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по воздуху, ведают гнезда своя; рыбы, плывающие по морю и в реках, чувствуют виры своя; пчелы и тым подобная бороняють ульев своих, — тако ж и люди, игде зродилися и ускормлены суть по Бозе, к тому месту великую ласку имеют*». Прыведзенае выказанне мы ўспрымаем сёння як выяву і нашых патрыятычных пачуццяў. Але ці заўсёды задумваемся над тым, што для пачатку XVI ст., калі Ф. Скарынам былі напісаныя гэтыя словы, такая формула патрыятызму была нечым надзвычайным?! Надзвычайным па агульначалавечай сутнасці, па пастаноўцы ўвогуле. Царкоўная ідэалогія, што панавала ў эпоху сярэднявечча, калі чалавек трактаваўся як «раб Божы», сваёй трактоўкай зямнога існавання чалавека як падрыхтоўкі да тагасветнай вечнай асалоды шмат у чым выключала зямны патрыятызм з духоўнасці і пачуццёвасці чалавека. Нават некаторыя з буйных царкоўных рэфарматараў бачылі чалавека на зямлі па-за любоўю да яе — толькі ў аспекце быццё-небыццё. «*Паколькі чалавек быў створаны з зямлі, — пісаў Жан Кальвін, — дык гэта для таго, каб трымаць яго ў цуглях, каб ён не наважыўся заганаць рыцця; таму што няма нічога больш безразважлівага, чым высока ўзяўшы на шую годнасць, калі мы жываем у брудным, агідным занурку, ды і мы самі ў вядомай ступені — усяго толькі зямля і гразь*». Тым большым дысанансам гучыць патрыятычны заклік Скарыны, каб людзі «...*всякого тружання и скарбов для посполитого доброго и для отчины своя не лютовали*».

Падобная актыўная патрыятычная пазіцыя Ф. Ска-

рыны не магла ўзнікнуць на голым месцы. Яна была падрыхтаваная пэўнымі рэальнымі перадумовамі. У гэтым артыкуле мы і паспрабуем зрабіць своеасаблівую гістарычную падсветку, якая дапамагала б вызначыць генезіс патрыятызму Ф. Скарыны, некаторыя гістарычныя і палітычныя яго карані. Пытанне гэта складанае, мае некалькі аспектаў — выкарыстанне Скарынам патрыятычных традыцый старажытнарускай літаратуры, уздзеянне патрыятызму народнага, уплыў адпаведных імкненняў дзяржаўна-феадальных колаў. Мы спынімся на трэцім з названых аспектаў.

Фармаванне беларускай народнасці, якое прыпадала на часы жыцця і дзейнасці Ф. Скарыны, адбывалася ў эпоху, калі беларускія землі знаходзіліся ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. Неабходна адзначыць, што найбольш развітыя землі Старажытнарускай дзяржавы, а да іх з упэўненасцю можна аднесці Полаччыну і Віцебшчыну, захавалі пэўнае адзінства ў межах гэтага дзяржаўнага ўтварэння. Нават тэрмін «землі», які захаваўся за гэтымі тэрыторыямі, падкрэсліваў іх унутранае палітычна-геаграфічнае адзінства (гэта адзначае А. Харашкевіч у артыкуле «Исторические судьбы белорусских и украинских земель в XIV — начале XVI в.» у кнізе «Древнерусское наследие и исторические судьбы восточного славянства», Масква, 1982). Развітыя формы грамадска-палітычнай аўтаноміі садзейнічалі этнічнай і культурнай кансалідацыі беларускай народнасці ў межах Вялікага Княства Літоўскага. Адметнай рысай гэтай аўтаноміі з'яўлялася своеасаблівасць ў арганізацыі мясцовага кіравання ў Полацкай і Віцебскай землях, якія і даюць падставу весці гаворку аб іх пэўнай са-

мастойнасці ў складзе поліэтычнага Вялікага Княства.

Вялікі князь, калі прызначаў сваіх стаўленікаў на пасады полацкіх ці віцебскіх намеснікаў і ваяводаў, павінен быў улічваць на строі і меркаванні мясцовых феадалаў. Вярхоўная ўлада Вялікага Княства Літоўскага ў асобе «гаспадара» (вялікага князя) неаднаразова выдавала і пацвярджала Полацкай і Віцебскай землям граматы, паводле якіх абавязвалася «...*им ... давати воеводу по старому, по их воли; и который им будет нелюб воевода, а обмовят его перед нами: ино нам воеводу им иного дати, по их воли*». Прычым права гэта існавала не толькі на паперы, але і на практыцы. Пацвярджаннем таму з'яўляецца зняцце ў 1526 г. Жыгімонтам Старым з пасады віцебскага ваяводы Івана Багдановіча Сапегі па просьбе віцязьбічанаў, якія скардзіліся вялікаму князю на «крывды» і «тяжкости» з боку ваяводы.

Істотнай рысай мясцовага кіравання ў Полацкай і Віцебскай землях было абмежаванне судовай улады намеснікаў і ваяводаў. На намесніцкім ці ваяводскім судзе абавязковай была прысутнасць старэйшых баяраў і мяшчанаў, што спецыяльна агаворвалася ў граматах вялікіх князёў літоўскіх: «*А воеводе нашему полоцкому мешчан одному не судити, судити ему с бояры и мешцаны*».

Шматлікія пытанні мясцовага кіравання ў Полацку, такія, як выбранне службовых асобаў, выкананне воінскай службы, судовыя разборы, гаспадарчыя гарадскія справы, вырашаліся на мясцовых сеймах. Генетычна яны бралі пачатак ад старажытнарускага веча. Праўда, ва ўмовах Вялікага Княства Літоўскага вядучую ролю ў традыцыйным органе мясцовай улады, сейме, набылі феа-

дальная значы і гарадскія вярхі. Але і полацкія мяшчане прымалі самы актыўны ўдзел у сеймавых сходах, што пацвярджае грамата вялікага князя жыхарам Полацка ад 1486 г., дзе адзначалася, што «*без бояр мещаном и дворяном городским и черни соймов не надобе чинить...*». У гэты ж час полацкія баяры, мяшчане, «все посольство» пасылалі сваіх паслоў з так званым «верющим» лістом у Рыгу для заключэння гандлёвага пагаднення. Прыведзеныя факты сведчаць аб значнай актыўнасці ў палітычным жыцці Полацка гарадскога саслоўя.

Дастатковую палітычную незалежнасць мела ў сваіх землях полацкае і віцебскае баярства (у мясцовым разуменні гэтага слова). Менавіта з Полаччыны выйшла абсалютная большасць знакамітых родаў беларускага паходжання, прадстаўнікі якіх займалі кіроўныя пасады як у мяс-

Кнігі *Їзданъ влобичи починя бытъя • зъмоленъ быложенъ наръсннй нъзынъ докторнъ францнскнъ скорнскнъ, нъзъ блъ нънго грядъ полоцькн • наръдъ богъ нъчтн, нъльденъ посполнтн князънннъ*

цовых, так і ў цэнтральных органах улады Вялікага Княства Літоўскага. Так, тут было радавое гняздо Друцкіх (да якіх акрамя саміх Друцкіх належалі Горскія, Сакалінскія, Прыхавскія, Любецкія, Азярэцкія, Красныя, Талачынскія, Пуцяцічы), Лукомскія, Адынцэвічаў. Адсюль пайшлі такія вядомыя фаміліі, як Глябовічы, Ільцічы, Няміравічы, Рамейкавічы, Мітковічы, Аляхновічы, Капцэвічы, Валадковічы, Корсакі, Зяноўевічы, Рагозы, Сялявы. Прадстаўнікі першых трох з пералічаных родаў займалі цягам XV – XVI стст. кіроўныя пасады ў Віцебскай і Полацкай землях (Ян Няміра – староста полацкі ў 1412 – 1413 гг.; Станіслаў Глябовіч – намеснік віцебскі ў 1495 – 1501 гг., намеснік, затым ваявода полацкі ў 1503 – 1513 гг.; Ян Глябовіч – ваявода віцебскі ў 1529 – 1532 гг., ваявода полацкі ў 1532 – 1542 гг.; Мікалай Няміравіч – намеснік віцебскі ў 1466 г.; Іван Ільціч –

намеснік віцебскі ў 1482 г.; Юрый Глябовіч – намеснік віцебскі ў 1503 – 1508 гг.). Прадстаўнікі іншых фаміліяў займалі розныя пасады ў мясцовым кіраванні і судзе: гараднічага, канюшага, ключніка, лоўчага, баброўнічага і інш. Прычым мясцовае баярства валодала магнапольным правам на пералічаныя пасады, што гарантвала ім удзел у кіраванні «сваімі» землямі.

Падобная самастойнасць у вырашэнні пытанняў мясцовага кіравання ў Полацкай і Віцебскай землях у XV – пачатку XVI ст. тлумачыцца тым, што гэтыя тэрыторыі Старажытнарускай дзяржавы ўвайшлі ў склад Вялікага Княства Літоўскага на ўмовах так званага «ряда» (дагавору) мясцовага баярства з літоўскімі вялікімі князямі. Тут былі моцнымі ўдзельнікі традыцый. Зацікаўленасць вярхоўнай улады ў захаванні ў складзе Вялікага Княства Літоўскага магутных Полацкай і Віцебскай земляў, якія размяшчаліся на паграніччы з набіраючай моцы Маскоўскай дзяржавы, прымушала кіроўныя колы Вялікага Княства Літоўскага ісці на значныя ўступкі мясцовым феадалам і захоўваць за імі права арганізацыі мясцовай улады.

Пэўная аўтаномія Полацкай зямлі мела не апошняе значэнне для ўсведамлення палачанамі таго, што іх горад, «*хвалечи Бога, место славутое... не... нишное во чести и во всем ни Вилни, а ни Мариборка, а ни Кданьска*». Яна садзейнічала выпрацоўцы ў насельніцтва мясцовага патрыятызму як адной з адметных рысаў эпохі складання беларускай народнасці – таго мясцовага патрыятызму, засноўваючыся на якім Ф. Скарына ўзняўся да патрыятызму агульначалавечага. Патрыятызм гэты сведчыў аб пераадоленні сярэднявечнай дагматычнай думкі.

Скарынаўская формула патрыятызму ўзнікла ў часы паміж панаваннем царкоўнага апатрыятызму і складваннем дзяржаўнага патрыятызму вярхоўнага грамадства, шляхецкага патрыятызму, які найбольш выразна праявіў сябе перад Люблінскай уніяй 1569 г., знайшоў адбітак у творчасці Андрэя Рымшы, прамовах Ераніма Хадкевіча і інш. Тым больш выразна паўстае перад намі патрыятычны ідэал Скарыны, які ўзняўся і над царкоўным апатрыятызмам, і над вузкакласавым, эгаістычным дзяржаўным шляхецкім патрыятызмам.

Павел ЛОЙКА

(Паводле зборніка матэрыялаў Першых Скарынаўскіх чытанняў «Спадчына Скарыны». Мінск, 1986)

Вяселле праз прызму стагоддзя

Вяселле – самая кранальная і яркая сямейная ўрачыстасць. Традыцыі мяняюцца да непазнавальнасці, і вяселле стогадовай даўніны ўжо зусім непадобнае на сучаснае.

1910-я гады

Вясельным цырыманіялам папярэднічалі агледзіны нявестаў і сватанне. Праз 1-3 дні пасля афіцыйнага сватання бацька нявесты наведваўся ў хату жаніха, каб агледзець гаспадарку. Калі ўсё задавальняла, маладых заручалі. Само вяселле гулялі часта паасобку – жаніх са сваёй раднёй, а нявеста – са сваёй. Напэўна, з той пары і прыйшло выказванне «у кожнага сваё вяселле». Аднак беднякі застолле маглі і аб'яднаць. Святкавалі вяселле па 3-4 дні, абавязковым было вянчанне ў царкве. Убор нявесты: белая кашуля з яркім дэкаратыўным арнамантам і спадніца з саматканнага сукна. Паверху – дэкаратыўны фартух. Галаву маладой упрыгожвала белая хустка, павязаная на асаблівы манер, якая закрывала лоб, падбародак і вушы, а таксама вянок з жы-

вых альбо дэкаратыўных кветак. Пазней ва ўжытак увайшла трайна фата, частка якой таксама закрывала твар. Жаніх апранаў саматканую кашулю, камізэльку, штаны і пояс. Галаву ўпрыгожвала шапка-магерка, давяршалі ўбор боты альбо чаравікі.

У 1917 годзе

царкоўнае вянчанне было замененае юрыдычнай рэгістрацыяй утворанай сям'і ў ЗАГСе: царкоўныя кнігі былі замененыя кнігамі актаў грамадзянскага стану. На цырымонію рэгістрацыі прыходзілі зачастую ўвогуле ў паўсядзённым адзенні. Сукенка, якую можна было назваць вясельнай, выглядала так: максімальна простая, прамога крою, з невялікім каўнерыкам, даўжынёй да калена. Ад былога вясельна-святчнага ўбору заставаўся толькі белы колер. Не менш сціплай была і сама цырымонія рэгістрацыі: плаціш гербавы ўзнос, заяўляеш аб сваім добраахвотным жаданні і пакідаеш подпіс (распісваешся) у спецыяльнай кнізе.

1930-я гады

У той час было не да вясельных урачыстасцяў. Святкавалі сціпла, альбо ўвогуле не адзначалі. Падарункі маладым неслі самыя практычныя: маглі падарыць боты, кавалак тканіны, скуру барана.

1940-я гады

Пасля вайны таксама было не да балявання. Убор жаніха – форма. У нявесты замест фаты – хустка альбо кавалак крыху накрамаленай марлі, які ў вёсках «хадзіў» ад адной сям'і да другой. Цюль дастаць было немагчыма. Ежу на стол ставілі самую простую, аб падарунках думаць не даводзілася.

1950-я гады

Каб прыехаць па нявесту ў іншую вёску, жаніхам даводзілася вылісаць у калгасе грузавую машыну. Па-ранейшаму былі цяжкія са святчымі ўборамі. Сукенкі для нявестаў не куплялі, а шлі мясцовыя швачкі. Толькі ў канцы 1950-х можна было набыць вясельную сукенку і вянок у гарадской краме, куды жаніх і нявеста

ездзілі разам. Сукенкі нявестаў былі доўгія, да падлогі, з доўгімі ж рукавамі без усялякіх рушаў і абрак, абавязкова белая колеру. Вянок для маладой рыхтавалі з кветак, як правіла, ненаaturalных – з тканіны, паперы, воску альбо пер'я. Абавязковай дэталлю вянка была рута – сімвал дзявоцкай цнатлівасці. Калі дзяўчына была сіратой, у вянок уплятаўся зялёны лісточак. Да сплеценага венчыку мацаваліся дзве часткі фаты, зробленай з лёгкага, рэдкага, чыста белага кавалку тканіны. Калі жанчына выходзіла замуж не першы раз, яна не павінна была апранаць фату на вясельную цырымонію. Менавіта фата, а не белая сукенка нявесты, азначала яе цнатлівасць. Белая сукенка сімвалізуе не цнатлівасць, як думаюць многія, а радасць і росквіт. На працягу стагоддзяў белы колер лічыўся адным са святчых колераў. Ва ўсёй Еўропе з сярэдзіны XVII стагоддзя сталі апранаць белае спачатку дамы вышэйшага свету, а потым і просты люд.

Сёння ўсё больш модным становіцца брацца шлюбам не ў белых сукенках і класічных касцюмах, а нацыянальных строях і ўключаць у вяселле элементы традыцыйнага абраду. Гэта цудоўна! Прыгарнуў-

Вяселле ў дваенныя гады

шыся да мінулага, мы спрабуем ра-
забрацца ў саміх сабе.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу
Бярэзінскай ЦРБ

Вяселле ў 1910-я гады

Вяселле ў Бярэзінскім раёне 1946 года,
фота з архіва земляка Васіля Раманоўскага

Нашы падарункі

Сёлета Фінляндыя адзначае 100-гадовы юбілей сваёй дзяржаўнай незалежнасці.

Да гэтае слаўнае даты Беларусь, якая святкуе 500-годдзе свайго кнігадруку, падрыхтавала краіне Суомі некалькі кніжных падарункаў.

Несумненна, самы важкі з іх – леташні выхад апрацаванага яшчэ ў 1835 годзе Эліасам Лёнратам карэла-фінскага эпаса «Калевала». На сённяшні дзень гэта самы буйны, на 23 000 радкоў, паэтычны тэкст на беларускай мове, а

з'явіўся ён дзякуючы шматгадовым тытанічным высілкам Якуба Лапаткі.

Дзякуючы найперш гэтаму перакладчыку ў выдавецтве Уладзіміра Сіўчыкава сёлета пабачыла свет і кніга «100 сацыяльных інавацый з Фінляндыі» (аўтар-укладальнік – лекар, грамадскі дзеяч, нядаўні дэпутат фінскага парламента Ілка Тайпале). Тамсама выйшла і ўжо была прэзентаваная публіцы напісаная «нашым чалавекам у Хельсінках» Я. Лапаткам «Кароткая граматыка фінскай мовы» з выдавецкай серыі «Беларускія ЕўраГраматыкі».

На інфармацыйна-адукацыйнай пляцоўцы «Цэнтр шведскіх даследаванняў» і ў канферэнц-зале сталічнага гатэля «Double-

Tree by Hilton» аматары гісторыі змаглі азнаёміцца і з кнігаю Хенрыка Мейнандэра «Гісторыя Фінляндыі. Лініі, структуры, пераломныя моманты», якую пераклала са шведскай мовы Вольга Рызмакова, аматары паэзіі – з «Выбранымі вершамі» кльмтавай фінскай паэткі Катры Вала, узноўле-

нымі па-беларуску зноў жа Я. Лапаткам, а маладыя бацькі маглі прыгледзець сваім дзецям кніжку Ціма Парвела «Эла і сябры» ва ўзнаўленні Алены Казловай.

Раіна ШАСТАК
Фота
Уладзіміра СІЎЧЫКАВА

На фота (справа налева): аўтары кнігі Ілка і Вану Тайпале, перакладчыца Вольга Рызмакова, амбасадар Фінляндыі Крыстар Міхельсан

Напэўна, далёка не кожны чытач ведае, што «Байрам» – гэта не толькі вялікае свята ў татарай, але яшчэ і часопіс, які яны пачалі выдаваць больш за дваццаць пяць гадоў таму, у далёкім ужо 1991 годзе. Той год быў шмат у чым адметны для Беларусі, у тым ліку і для мясцовых мусульманай. Стаўленне ўладаў да правоў этнічных групаў БССР пачало прыкметна змяняцца ў лепшы бок ужо на старце гарбачоўскай перабудовы; інакш у канцы 1980-х – пачатку 1990-х гадоў не назіраўся б сярод іх рух за нацыянальна-культурнае, а ў многіх выпадках, яшчэ і за рэлігійнае адраджэнне.

Распачаўшы нацыянальна-адраджэнцкі рух, татары па прыкладзе іншых этнічных групаў прыкладалі вялікія намаганні па стварэнні ўласнага перыядычнага друку. Не існавала пытання ў выбары рабочай мовы. Лічылася, што ёю павінна быць толькі беларуская, бо яшчэ ў XV – XVI стагоддзях пачалі карыстацца агульнай для ўсіх жыхароў Вялікага Княства Літоўскага – старабеларускай. Пазней у іх мова была такой, як і ў тытульнага народа, з якім спаўна зведзілі на сабе і паланізацыю, і русіфікацыю. У апошнія гады існавання БССР іх мова нічым не адрознівалася ад той, якой паслужыліся паміж сабою беларусы.

Часопіс «Байрам» № 1, 1991 г.

На стаўленне кожнага чалавека, кожнай грамадскай арганізацыі да беларускай мовы ў значнай ступені ўплывалі пазітыўныя зрухі ад выканання прынятай 20 верасня 1990 года «Дзяржаўнай праграмы развіцця беларускай мовы і іншых моў у Беларускай

ССР». Мясцовыя татары аддалі перавагу сваім этнакультурным традыцыям жыцця на беларускай зямлі, арганізаваўшы выданне часопіса «Байрам» на яе тытульнай мове.

Сваім выходам у свет першы нумар «Байрама» найбольш абавязаны татарскаму грамадска-культурнаму аб'яднанню Мінскай вобласці «Аль-Кітаб» (з арабскай – «кніга»). Дапамаглі ў гэтым Дзяржаўная бібліятэка імя У.І. Леніна і Грамадска-палітычны цэнтр пры Мінскім абкаме КПБ. Удзячнае праўленне таварыства «Аль-Кітаб» назвала больш за 60 чалавек, хто дапамог выхаду «Байрама». Сярод іх было нямаала асобаў, якія займалі досыць прэстыжныя месцы ў грамадстве: супрацоўнік Мінскага абкама КПБ У. Атропчанка, паэт Р. Барадулін, доктар гістарычных навук, прафесар А. Грыцкевіч, папулярны ў краіне гісторык-самавука М. Ермаловіч, краязнаўца Г. Кахановікі (некалькі гадоў працаваў дырэктарам Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў Маладзечне), пісьменнік, старшыня Рады згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» Я. Лецка, загадчык рэдакцыі гісторыі Беларусі выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі імя Петруся Броўкі) доктар гістарычных навук М. Ткачоў, намеснік галоўнага рэдактара гэтага ж выдавецтва, заслужаны дзеяч культуры Беларусі І. Хаўратовіч, пісьменнік К. Цвірка, доктар філалагічных навук, прафесар Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя Максіма Горкага Ф. Янкоўскі. Думаю, рэдакцыя любога часопіса лічыла б

за вялікі гонар мець за апору такіх аўтарытэтных асобаў; і калі яны падтрымалі «Байрам», значыцца, добра ўяўлялі яго ролю ў нацыянальна-культурным руху, прычым не толькі ў татарскім.

На адпаведнай старонцы часопіса не пазначаныя члены рэдакцыі, але па ўсім відаць, што галоўную ролю тут адыгралі загадчык рэдакцыі выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі за ўдзел у выданні «Беларускай Савецкай

часнае» заняў недзе шэсць старонак. У першым нумары «Байрама» зроблена ўдалая спроба, няхай сабе ў агульных рысах, раскрыць яе ўвогуле. У належнай ступені І. Канапацкі паказаў яе пазней, выдаўшы ў 1993 годзе напісаную сумесна з маскоўскім гісторыкам Станіславам Думніным кнігу «Беларускія татары: мінулае і сучаснае». З публікацыі чытач даведваўся, што першыя татары ў ВКЛ з'явіліся ў пачатку XIV стагоддзя, што на сёння больш правільна называць нашых

беларускіх татараў, якія перад Першай сусветнай вайной у чыне генералаў служылі ў расійскім войску.

На пачатку 1990-х гадоў мала ў якой татарскай сям'і Беларусі мелася самая дарагая ім кніга – Свяшчэнны Кур'ан. Таму ўжо з першага нумара «Байрама» пачалі друкаваць яго ў перакладзе з рускай мовы. Займаўся гэтым Кім Скурат. Вядома, лепей, каб перакладалі з арабскай мовы, але не стала адмысловага спецыяліста. Памкненні ж да авалодвання арабскай мовай у некаторых татараў былі, пра што сведчыць змешчаны ў «Байраме» допіс школьніка з Іўя: «Буду вучыцца чытаць і пісаць па-арабску». На той час у ягоным паселішчы вывучэннем арабскай мовы займаўся 15 школьнікаў 5 – 7-х класаў. Ужо за першы месяц былі вывучаныя некалькі малітваў, а некаторыя навучыліся чытаць напісаныя арабскімі літарамі на беларускай мове Аль-Кітабы.

З першага нумара можна было таксама даведацца, хто з беларускіх татараў загінуў у Афганістане (Аляксандр Мухля і Яўген Мядзведзев з Астрыны Шчучынскага і Смілавічаў Чэрвеньскага раёнаў), дзе ў Беларусі з'явіліся першыя татарскія вуліцы, як у маі 1944 года адбывалася дэпартацыя крымскіх татараў, у якім бядачным становішчы знаходзіцца татарская матэрыяльная спадчына на Нальшчанскай зямлі. Аўтар апошняга допісу, У. Прыхач, закончыў яго такімі словамі: «Толькі разам, толькі ў згодзе з усімі нацыянальнасцямі, якія жылі, жывуць і будуць жыць на роднай беларускай зямлі, мы зможам выйсці з такога становішча, у якім апынуліся, і крочыць далей па шляху да незалежнай Беларусі».

Леанід Лыч,
доктар гістарычных навук,
прафесар

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

«Байрам» – гэта і свята, і крыніца ведаў

Энцыклапедыі» ў 12-і тамах Якуб Якубоўскі і кандыдат гістарычных навук, дацэнт Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута Ібрагім Канапацкі. І адзін, і другі – татары і з паходжання, і з пераканання.

У першым нумары часопіса «Байрам» Я. Якубоўскаму належалі толькі дзве старонкі тэксту. Гэта «Прадмова», у якой не маглі не звярнуць на сябе такія выразы: «На зямлі высакароднага, зычлівага і працавітага народа – беларусаў – жыве жменька татарай»; «Мы карыстаемся даўно нам роднай беларускай мовай (падкрэслена мною. – Л.Л.)»; «З XVI стагоддзя вядомыя татарскія кнігі Аль-Кітабы, напісаныя на тагачаснай беларускай мове арабскімі літарамі. Яны перапісваліся, дапаўняліся і былі ў кожнай татарскай хаце»; «Спадзяемся, што ... нашы зычліўцы-беларусы дапамогуць нам у выдавецкай справе, што наш кварталнік стане цікавым і патрэбным выданнем».

Затое другі заснавальнік «Байрама» І. Канапацкі не скупіўся на словы, стараўся як паўней выказаць свае погляды. Яго артыкул «Беларускія татары: мінулае і су-

Якуб Якубоўскі

татараў не літоўскімі, а беларускімі, паколькі «яны гавораць па-беларуску, значная частка іх лічыць гэтую мову роднай». Для многіх чытачоў былі сапраўдным адкрыццём падмацаваныя І. Канапацкім спасылка на аўтарытэтных літаратурных крыніцы такія яго словы: «Беларускія татары настолькі зжыліся з мясцовым насельніцтвам (у часы ВКЛ. – Л.Л.), што часта нават выступалі (разам з ім. – Л.Л.) супраць сваіх адзінаверцаў». Уражвалі прыведзеныя звесткі пра 18

У краі міфаў

Весялоўскі Балотнік

Мая маці правяла дзяцінства ў вёсцы Весялова, што на Лепельшчыне. Цяпер і я вельмі люблю туды ездзіць. Кожны раз, калі наведваем вёску, я чую цікавыя гісторыі і міфы пра лес, хутары, якія там былі, балоты. Асабліва мне запомніўся міф пра Балотніка.

Маці са сваімі братамі і сёстрамі дапамагала бабулі летам пасвіць кароваў. Вадзілі жывёлу на вялікую паляну, дзе з усіх бакоў быў лес. Ён дзяцей цікавіў. З аднаго боку там было балота. Унікаў як быццам нечым туды прыцягвала. А бабуля хвалявалася за іх. Спачатку проста казалі, што туды нельга хадзіць, што небяспечна. Аднак дзеці не разумелі. Кожны раз пазіралі ў той бок.

І аднаго разу яна пачала апавед.

«Гэта не проста балота. Як вы думаеце, чаму вас туды цягне? А я вам адкажу. У тым страшэнным балоце жыве Балотнік. Ён дужа вялікі, зарослы поўсцю. Поўсць калматая. Не ведаю, колькі ў яго вачэй, але кажуць, што адно альбо няма зусім. Тоўсты, увесь у гразі. Як выйдзе са свайго дома, дык узнімаецца аж над

лесам – такі вялікі. Замест рук у яго лапы, як у жабы, толькі надта вялікія. Казалі некаторыя, што ёсць і хвост. Людзі часта чуюць, як ён заве да сябе ўсіх, асабліва такіх непаслухмяных, як вы. Разумныя людзі ведаюць, што туды хадзіць нельга. Там нават птушак не чуваць.

«Лясун». Малюнак Ягора Ляха, вучня Поўсвіжскай СШ Лепельскага раёна

Хаця па ўсім лесе іх шмат, спяваюць прыгожа. Птушкі і жывёлы навучыліся жыць побач з Балотнікам. Ён іх не чапае. Толькі птушачкі часам папярэджваюць людзей пра небяспеку сваім шчэбетам. Адна дзяўчына не верыла ў Балотніка. Казала, што гэта проста жывёла, толькі запэцканая балотнай тванню. Аднойчы яна пайшла на балота, каб усім даказаць, што не такое яно і страшнае. Сябры папярэджвалі, а яна не слухала. Калі ж наблізілася, з балота паявіўся вялікі хвост, абкруціў усё тулава ды пацягнуў. І забраў Балотнік яе да сябе. А потым доўга ўсміхаўся. Чула ўся вёска».

З таго часу мясцовыя людзі ўсім кажуць, каб туды не хадзілі. Калі маці распавядала гэты міф, мне было вельмі страшна. Я нават блізка не хацела падыходзіць да таго месца. Ды і яна з дзяцінства больш не глядзела ў той бок.

Дамініка ХРАПАВІЦКАЯ,
вучаніца СШ №1
г. Лепеля

З конкурсу, ладжанага БГА «Адпачынак у вёсцы» ў рамках праекта «Садзейнічанне пераходу Рэспублікі Беларусь да "зялёнай" эканомікі», што фінансуецца ЕС і рэалізуецца ПРААН

Адна са старонак часопіса «Байрам» № 2, 1992 г.

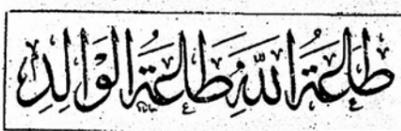
ТАЛЯБУ ЭЛЬХАЛІДІ
ДЖІХАДОН.

Патрабаваць дазволенага — свяшчэннае права.

ЛІЙСА АШШАХІДУ
БІССУРАТІ, ІННАЛА
АШШАХІДУ АЛЛАЗІ
ЯМЛІКУ НАССАХУ ІНДА
АЛЬГАДАБ.

Магутны не той, хто перамагае у барацьбе; магутны той, хто можа перамагчы свой гнеў.

ТА"АТУ АЛЛАХІ,
ТА"АТУ АЛЬ-УАЛІДІ.

Паслужынасць бацьку — такая ж добрая справа, як пакорнасць Алаху.

Таямніцы пружанскіх валуноў

Чарговае пасяджэнне жаночага клуба «Сяброўка» Пружанскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя М. Засіма адбылося на прыродзе, у аграсядзібе «Жадзенскі дворык». Удзельніцы ўтульна размясціліся на лавах і пад спеў птушак і шэпт летняга вецярка паслухалі краязнаўчую інфармацыю «Валуны раскрываюць свае таямніцы», што падрыхтавала бібліятэкар Іна Антанойская.

Валуны, вялікія і маленькія, – гэта нашыя госці тысячагадовай даўніны, што з’явіліся на тэрыторыі Беларусі разам з леднікамі са Скандынавіі, Карэліі, нават са дна Балтыйскага мора.

Спачатку вялікія і з вострымі вугламі, яны з цягам часу падрабнелі, пакруглелі, абраслі дзе-нідзе мохам. Народ, глядзячы на памеры камянёў, стаў шанаваць іх,

прыдумаў легенды і паданні, надзяліў лекавымі ўласцівасцямі, каля многіх былі пабудаваныя храмы.

Некалькі такіх валуноў, якіх не паглынула ў сваё нутро зямля, знаходзяцца на Пружаншчыне. Каля вёсак Брады, Абруб, Ківачына, Дабучын, Юндзілы ляжаць камяні з паглыбленнямі, падобнымі на адбіткі рукі ці нагі. Народ назваў іх слядамі Божай Маці і прыдумаў гісторыі іх узнікнення. Напрыклад, на брадоўскім камені знак нібыта з’явіўся,

І. Антанойская праводзіць краязнаўчую гадзіну

калі Дзева Марыя з маленькім сынам ішла ў Іерусалім і прысела адпачыць.

Паводле павер’яў такія камяні лечаць розныя хваробы. З XIX стагоддзя шырокую вядомасць атрымаў дабучынскі камень: адзін пастух тройчы прамыў вочы вадой «са слядка» і пазбавіўся слепаты. Да каменя пачалі прыходзіць людзі, пазней тут нават пабудавалі царкву.

Наогул людзі пакланяліся валунам здаўна. Самым старажытным у нашым раёне лічыцца валун «Каменная баба». Сёння на паўсцёртым «твары» можна разгледзець вочы, нос, рот, а на «грудзях» – крыж з паўсферы. Гэты знак павінен азначаць сувязь паміж гэтым жывцом і тагасветным. Знойдзены ў 1977 годзе археолагам Таццянай Каробушкінай каля вёскі Буцькі ідал цяпер усталяваны на тэрыторыі музея-сядзібы «Пружанскі палацк».

Займальная гісторыя адбылася з каменем-крэслам з вёскі Чахец. Яго незвычайная форма спадабалася мясцоваму старшынні калгаса, які вырашыў цуда-валун усталяваць

недзе ў сваёй зоне адпачынку. Пільныя мясцовыя жыхары заўважылі знікненне каштоўнасці, забілі трывогу, і камень вярнулі на месца. Але па фотаздымках відаць, што раней валун выглядаў нібыта гасцінны гаспадар урочышча і дазваляў падарожнаму прысесці, каб лепш убачыць лясную прыгажосць. Цяпер жа ён быццам бы сядзіць сядзіты, незадаволены тым, што яго тысячагадовы спакой парушылі.

Вось такую спазнавальную інфармацыю атрымалі члены клуба «Сяброўка». Многія з іх успомнілі свае вясковыя дзіцячыя гады і зразумелі, колькі цікавых мясцінаў яшчэ можна наведаць. Потым гаспадыня аграсядзібы Ніна Рамановіч запрасіла ўсіх за стол, пачаставала сапраўднымі экалагічнымі сельскімі прадуктамі і ўласнай выпечкай, кожнаму падарыла на памяць кошык. З добрым настроем, вясёлай песняй, думкамі аб далейшых сустрэчах вярталіся жанчыны ў Пружаны.

Вольга МАКАРЧУК
Фота Вольгі КУМАКОВАЙ

Н. Рамановіч уручае падарункі

«Льецца цымбалаў спеў»

Прысвячаецца XX Міжнароднаму фестывалю народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік»

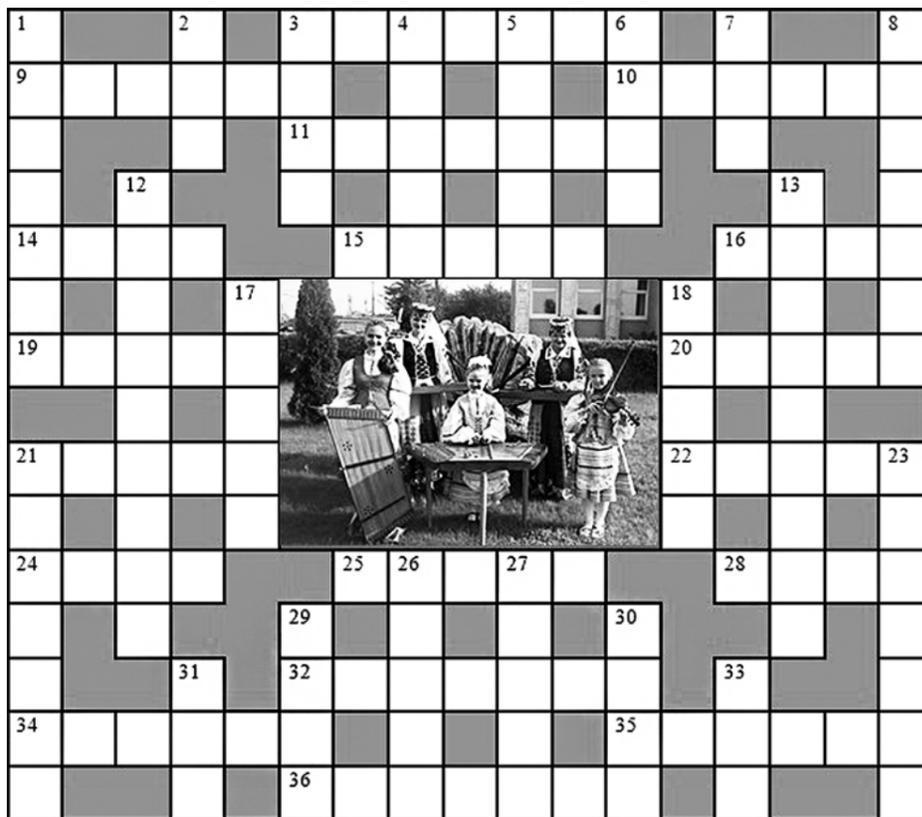
Уздоўж

3. Напеў. 9. Краіна свету. 10. Дадатковы тэкст. 11. «Біце, біце ў ... – // Не зважайце, што я малы, // Дуйце, дуйце ў жалейкі – // Не жалейце, што маленькі» (прып.). 14. У стральца і музыкі ... невялікі (прык.). 15. «Піла яна, піла – // Захацела гуляці: // Мусіў ... для дзяўчыны // Цымбалы наняці». З беларускай народнай песні «А пад гаем, гаем». 16. «Ой, гармонь, ой, гармонь, // Не спаліў цябе агонь, // Не ўзяла цябе ... // Як я была малада» (прып.). 19. Прыўзнятая раўніна. 20. У грэчаскай міфалогіі бовства, якое ўвасабляе сілы прыроды. 21. Тое, што і скачка. 22. «А чырвоны ... // Жарыў у гармонік». З вершаванай казкі Якуба Коласа «Рак-вусач». 24. Смех – лепшыя ... (прык.). 25. «Іграйце, музыкі, // У мяне ... вялікі. // А мне бацька паплёў, // Каб было да Пахроў» (прып.). 28. І ... мае адносіны да музыкі – яго скуру нацягваюць на барабан (жарт). 32. «Пад дуду і пад цымбалы // Топне, праспявае. // Сце-ражыцеся, усе людзі: // ... гуляе!». З верша Янкі Купалы «Ігнату Буйніцкаму». 34. Японскае нацыянальнае адзенне. 35. Гэта табе ... калыхала мяне – калышы і ўнука (прык.). 36. «Пакуль што на-

род мой спявае – // ...-матуля жывая». З верша С. Валодзькі «Спяваюць жанчыны».

Упоперак

1. Патрэба ў кім-, чым-небудзь. 2. «Ай, гармонь мая тальянка, // За райкой жыве Мар’янка. // Калі б меў я чайначок, // Пераплыву бы на той ...» (прып.). 3. «Ах, як за акном гармонік грае! // Пусці, ..., выйду, пагуляю». З верша П. Броўкі «Пусці, ...». 4. Прыбор для штучнага асвятлення. 5. Плывучая землечарпальная машына. 6. Металічны стрыжань у звоне. 7. З песняю і конь лягчэй ... цягне (прык.). 8. Буйны музычны твор. 12. «Даюць дыхту, даюць жару, // «Сербіянку», «Польку» шпараць, // А гармонік грае, грае». З верша Янкі Купалы «...». 13. «..., ..., // Малінавы шчочкі, // З-за цябе я, ..., // Не даспала ночкі» (прып.). 17. «... памаладзеў, // Льецца цымбалаў спеў». З верша-песні А. Нафрановіча, прысвечанага Міжнароднаму фестывалю народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік», што праводзіцца штогод у Паставах. 18. «Пад цымбалы, пад цымбалы // Там Лявоніха скакала! // А цяпер пад тыя гукі // Скачуць праўнучкі і ...». З верша

А. Письмянкова «Без цымбалаў немагчыма». 21. «Пайду барыню скакаць, // Надзёну ..., // Буду ножкі падымаць // Вышэй табурэткі» (прып.). 23. «Хапіўшы ... гарэлкі, // Амур яшчэ павесялеў – // Іграць пачаў ён на жалейцы // І дзеўкам стройна песні пеў». З паэмы «Тарас на Парнасе». 26. Металічнае па-

крыццё паверхні абразоў. 27. Цяжкасці (перан.). 29. Убранне. 30. Пра добрую бясхмарную пагоду. 31. Клавішы гармоніка, духавых інструментаў. 33. Скрыпучая вярба ... вякі жыве (прык.).

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

Чэрвень

17 – Юрэвіч Мануіл Серафімавіч (1927, Мінскі р-н – 2007), кінааператар, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

18 – Пятроўскі Сяргей Уладзіміравіч (1937, Мінскі р-н – 1999), кінааператар, рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

19 – Пятро Бітэль (Пётр Іванавіч); 1912, Воранаўскі р-н – 1991), беларускі паэт, перакладчык, краязнаўца, настаўнік – 105 гадоў з дня нараджэння.

20 – Паплаўскі Канстанцін Іосіфавіч (1912, Валожынскі р-н – 1984), харавы дырыжор, кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

22 – Аліфер Барыс Аляксеевіч (1937 – 2014), кінааператар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974) – 80 гадоў з дня нараджэння.

24 – Грабоўскі Стафан (Стэфан); 1767, Навагрудскі р-н – 1847), военачальнік, генерал дывізіі, адзін з кіраўнікоў паўстання 1794 г., удзельнік вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1792 г., Айчыннай вайны 1812 г., руска-турэцкай вайны 1828 – 1829 гг., дзяржаўны дзеяч – 250 гадоў з дня нараджэння.

24 – Ходзька (Барэйка) Ян (1777, Мядзельскі р-н – 1851), пісьменнік, драматург, грамадскі дзеяч, удзельнік паўстання 1830 – 1831 гг. – 240 гадоў з дня нараджэння.

24 – Язэп Зазека (Іосіф Васільевіч); 1907, Клічаўскі р-н – 1977), пісьменнік, літаратуразнаўца, фалькларыст – 110 гадоў з дня нараджэння.

25 – Абрамовіч Зігмунт Іосіфавіч (сцэнічнае імя **Антон Забель**; 1892, Масква – 1988), адзін з вядучых актёраў Першай беларускай трупы І. Буйніцкага, мемуарыст, публіцыст – 125 гадоў з дня нараджэння.

26 – Матэль Уладзімір Якаўлевіч (1927, Лепель – 2010), рэжысёр, сцэнарыст, народны артыст Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Таджыкістана імя А. Рудакі (1964), Дзяржаўнай прэміі Расіі (1997) – 90 гадоў з дня нараджэння.

26 – Музей драўлянай скульптуры разьбяра С.С. Шаўрова (г. Орша; 1992), філіял Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны – 25 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў.

28 – Сеўрукоў Мікалай Іванавіч (1947), музыкант, педагог, заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2009) – 70 гадоў з дня нараджэння.

28 – Пятро Стэфанавіч (Пётр Францавіч); 1922, Мінскі р-н – 2006), празаік, драматург, перакладчык – 95 гадоў з дня нараджэння.

29 – Пятро Хатулёў (Пётр Фёдаравіч); 1912, Віцебск – 1937), літаратурны крытык – 105 гадоў з дня нараджэння.

Дзе варта пабываць

Радзівілы вяртаюцца ў Нясвіж

21 чэрвеня ў Залатой зале Палацавага ансамбля Радзівілаў у Нясвіжы адбудзецца прэзентацыя кнігі-альбома «Нясвіж. Палацава-паркавы ансамбль. Збор зброі і даспехаў». Выданне прысвечанае зброеваму збору роду Радзівілаў, які захоўваўся ў Нясвіжскім палацы з XVI да пачатку XX стагоддзя. Новае выданне найбольш поўна апісвае калекцыю, што была адной з найбольш значных ва Усходняй Еўропе.

Кніга падрыхтаваная на трох мовах – беларускай, рус-

кай і англійскай, надрукаваная на найвышэйшым паліграфічным узроўні. У альбоме ўпершыню змешчаныя фотаздымкі ўнікальных артэфактаў з радзівілаўскай калекцыі, што цяпер знаходзяцца ў музеях ЗША і Еўропы.

Госцем прэзентацыі стане ўнучка апошняга нясвіжскага ардыната Леана Радзівіла Дзіяна Радзівіл-Караба і яе сям'я з Італіі.

Кантакты: намеснік дырэктара па выставачных праектах і гісторыка-культурнай спадчыне музея-запаведніка

«Нясвіж» Сяргей Егарэйчанка.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Лекторый «За кубачкам гарбаты»

Гэтым летам Музей беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах (Мінскі раён) распачынае серыю інтэрактыўных лекцый пра чатыры віды народнай творчасці: тэкстыль (народны строй і побытавыя рэчы), кераміка, саломяляцтва, драўляная скульптура і народны жывапіс.

Музей беларускага народнага мастацтва мае славу невялікага музея з хатняй атмасферай. Госці музея атрымаюць асалоду ад насычанай гарбаты з зёлак ды слухання займальнай лекцыі пра той ці іншы від народнай творчасці. Утульная атмасфера, водар гарбаты, магчымасць патрымаць у руках прахалодную гліну альбо прымерыць сапраўдную намітку – вось што

Драўляныя скульптуры ў Музеі народнага мастацтва ў Раўбічах

такое Лекторый у Раўбічах «За кубачкам гарбаты».

Каб гарбата добра настаялася, трэба загадзя паведаміць аб вашым жаданні патрапіць на лекцыю па тэлефонах +37529 1353241 (Vel)

ці 8017 5074468.

Лекцыі адбудуцца нават з невялікай групай удзельнікаў! Кошт квітка на чалавека: 4,5 руб.

Дар'я Ільініч

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯВЫЯ ЭТНАГРАФІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ (заканчэнне артыкула). Экспедыцыйная форма выкарыстоўваецца для правядзення даследаванняў цягам некалькіх тыдняў і збірання звестак у некалькіх населеных пунктах. Гэта дазваляе за кароткі тэрмін атрымаць матэрыялы з вялікай тэрыторыі. Такая форма найбольш падыходзіць для даследавання адзення, жылля, прыладаў працы, начыння і інш. Асноўныя метады экспедыцыйнага абследавання – куставы (вылучаюцца базавыя населеныя пункты для збірання матэрыялаў па поўнай праграме з наступным удакладненнем звестак у навакольных паселішчах) і маршрутна (кожны населены пункт вывучаецца ў аднолькавай ступені). Апошні метады ў 1970 – 1980 гг. дамінаваў. Паселішчы вывучаюць шляхам суцэльнага або выбарачнага абследавання. Візуальны назіранні і вусныя звесткі пра культуру і побыт заносзяцца адпаведна ў палявы

дзённік і палявы шчыткі. Для збірання масавага матэрыялу выкарыстоўваюць рознага роду апытальнікі і анкеты, прадметы і з'явы матэрыяльнай культуры фіксуюць і пры дапамозе фотаздымкаў, замалёвак, рысункаў і малюнкаў. Часам выдзецца адбор этнаграфічных прадметаў для музеяў. Асноўныя крытэрыі іх адбору – аўтэнтычнасць, тыповасць, канструкцыйна-мастацкая выразнасць.

Матэрыялы палявых этнаграфічных даследаванняў зберагаюцца ў архівах розных устаноў і ведамстваў. Асноўныя дарэвалюцыйныя фонды знаходзяцца ў архівах РГТ і Расійскай АН (Санкт-Пецярбургскае аддзяленне), рукапісным адзеле бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта, Расійскім этнаграфічным музеі (Санкт-Пецярбург; былы Музей этнаграфіі народаў СССР. – «КГ»); матэрыялы пасляваеннага перыяду – у архіве ІМЭФ НАН Беларусі (у ім больш за 3 тыс. адзінак этнаграфічных апісанняў, 8,5 тыс. ма-

Музычна-этнаграфічная экспедыцыя 2007-2008 навучальнага года Беларускай акадэміі музыкі (Слуцкі раён, пад кіраўніцтвам Т. Бярковіч і В. Прыбыловай)

люнкаў і каля 6 тыс. фотаздымкаў). На падставе сабраных у час палявых этнаграфічных даследаванняў звестак апублікаваная амаль сотня зборнікаў этнаграфічных матэрыялаў, манаграфічных даследаванняў, альбомаў і інш.

ПАЛЯ – бервяно, брус, забітыя ў грунт (зямлю), што служаць апораю розным надземным пабудовам, збудаванням; тое, што і штандара.